

УДК 94(44)«1892/1914»:929Раковський

Діяльність Християна Раковського у Франції в 1892-1914 рр.

Шкабура Ярослав Іванович

У статті проводиться аналіз наукової, політичної та публіцистичної діяльності болгарського соціаліста Х. Раковського у Франції від його знайомства з французьким соціалістом Ж. Гедом до початку Першої світової війни.

Ключові слова: Християн Раковський, Франція, соціалісти

Шкабура Ярослав. Деятельность Христиана Раковского во Франции в 1892-1914 гг. В статье проводится анализ научной, политической и публицистической деятельности болгарского социалиста Х. Раковского во Франции от его знакомства с французским социалистом Ж. Гедом до начала Первой мировой войны.

Ключевые слова: Христиан Раковский, Франция, социалисты

Shkabura Yaroslav. Activity of Christian Rakovsky in France in 1892-1914. The article analyzes the scientific, political and journalistic activities of the Bulgarian socialist Ch. Rakovsky in France from his introduction with the French socialist J. Ged and to the start of the First World War.

Keywords: Christian Rakovsky, France, socialists

Починаючи з кінця ХХ ст. ім'я видатного політичного діяча та дипломата Християна Георгійовича Раковського (при народженні – Кристо Станчева), арештованого за активну політичну позицію та за критику діяльності І. В. Сталіна й розстріляного у 1941 р., починає все частіше звучати у наукових дискусіях. Нові, більш глибокі дослідження біографії Християна Георгійовича стали можливими завдяки відкриттю доступу до раніше закритих архівних матеріалів. Зростання інтересу до цієї постаті цілком закономірне, виходячи з того, що Х. Раковському довелося представляти Москву на міжнародній арені в перші роки існування СРСР. Для Радянського Союзу було необхідно не тільки домогтись визнання свого існування, але й налагодити зв'язки з найсильнішими та найвпливовішими державами Європи й вирішити з ними фінансові питання, зокрема, величезних кредитних заборгованостей царської Росії. Х. Раковський працював над цими

© Шкабура Я., 2016

завданнями спочатку в Англії (1923-1925 рр.), а потім – у Франції (1925-1927 рр.). У Парижі на момент призначення повпредом восени 1925 р. Християн Георгійович вже мав достатньо міцні позиції, здобуті завдяки своїй діяльності у Франції ще в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Тому, без достатнього аналізу діяльності Х. Раковського у Третій Республіці до того, як він очолив дипломатичну місію у Парижі, важко повністю оцінити його компетентність та ефективність на посаді повпреда СРСР у цій державі.

Варто відзначити, що спеціальних робіт щодо діяльності Х. Раковського у Франції наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. ні у вітчизняній, ні в радянській, ні у зарубіжній літературі немає. Дослідники різних аспектів його життя «французькі сюжети» розглядають мимохідь, епізодично, не вдаючись в деталі. Так, французький дослідник Франсіс Конг акцентує увагу передусім на дипломатичній діяльності Х. Раковського, приділяючи мінімум уваги його життю до призначення на посаду радянського повпреда в Парижі [7]. Його колега, П'єр Бруе, навіпаки, майже не торкається дипломатичної діяльності Християна Георгійовича. Натомість, він робить спробу описати кристалізацію політичних поглядів Х. Раковського та їхню еволюцію. Особливо цікавими видаються сюжети, що стосуються знайомства Х. Раковського з провідними французькими соціалістами та їхнього впливу на формування переконань Християна Георгійовича [9]. Болгарські дослідники Ангел Веков, Філіп Панайотов, Петрана Атанасова розглядають Раковського перш за все як політичну, або навіть партійну фігуру, роблячи цікаві відступи щодо його діяльності у міжнародному студентському русі, а також співробітництва з французькою пресою того часу [1; 2; 3; 4; 5]. Вітчизняні дослідники Г. Й. Чернявський, М. Г. Станчев і М. В. Тортіка (Лобанова) у своїй ґрунтовній біографічній роботі, описуючи молоді роки Х. Раковського, зосереджують увагу на його соціалістичній діяльності, розглядаючи у цьому контексті і його перебування у Франції. Певна увага приділяється періоду навчання Християна Георгійовича у Большо-сюр-Луар та Монпельє [8].

Отже, аналіз історіографії з приводу заявленої теми показав, що перебування Х. Г. Раковського у Франції в 1892-1914 рр. викладено епізодично й вимагає більш детальної розробки для розуміння різних аспектів подальшої діяльності болгарського революціонера на посаді радянського повпреда у Парижі протягом 1925-1927 рр.

Християн Раковський, або, як його звали на той час, Кристо Станчев, народився 1 серпня 1873 року у болгарському місті Котел. Його мати була племінницею Георгія Савви Раковського – одного з видних діячів

національно-визвольного руху проти османських завойовників. Саме на честь цієї історичної події Кристо вирішив взяти собі прізвище Раковський. Батько був землевласником, що дозволило Кристо у майбутньому отримати гарну освіту, поїздити по Європі, здобути знання завдяки багатій бібліотеці та коштам батьків. У 1878 р., згідно Берлінського трактату, північна частина Добруджі, до якої входила Мангалія, де знаходився родинний маєток Станчевих з земельними володіннями, відійшли Румунії. Сім'я, щоби не втратити власність, була вимушена у 1881 р. змінити своє підданство на румунське. Через це Раковського вважали як громадянином Болгарії, так і Румунії, а сам Кристо брав активну участь у розвитку соціалістичних рухів у обох вищезгаданих країнах. Вперше Раковський познайомився з марксизмом та долучився до соціал-демократичної діяльності у 1888 році у Габрово, в Априловській гімназії, відомій своєю ліберальною атмосферою. Там він знайшов однодумців, з якими видав декілька номерів підпільної учнівської газети «Огледало» та переклад книги Ф. Енгельса «Развитие социализма от утопии к науке». У наступні роки Кристо продовжував свій шлях становлення як соціаліста: перебуваючи у Швейцарії, він познайомився з російськими емігрантами-марксистами Г. В. Плехановим, В. І. Засуліч, П. Б. Аксельдором; у Женеві був одним з головних організаторів зібрань, на яких зачитувались доповіді стосовно історії та теорії соціалізму; у 1893 р. був делегатом від Болгарії на Міжнародному соціалістичному конгресі в Цюриху.

До Франції Кристо Раковський вперше потрапив у жовтні 1892 р. На той час він був уже переконаним соціалістом й мав досвід у дискусіях, публічних виступах та знайомства у міжнародному робітничому русі. Але молодому активісту було цікаво познайомитися з французьким соціалістичним рухом, зокрема, з одним із найбільш видатних та відомих його лідерів – Жюлем Гедом. Для того, щоб така відома постать прийняла молодого болгарина, К. Раковський мав при собі рекомендаційний лист від Г. В. Плеханова з дуже теплою та доброзичливою характеристикою. Після декількох зустрічей з Ж. Гедом К. Раковському вдалося непогано себе зарекомендувати. Між ними зав'язалося листування. У подальшому французький соціаліст, котрий у різний час очолював газети «La Vie Socialiste» та «La Petite République», не раз запрошував Кристо попрацювати у них (з позначкою «Закордонний кореспондент Болгарія») над статтями [12; 13; 14]. У французькій пресі К. Раковський неодноразово акцентував увагу читача на активній діяльності молодого Болгарського соціал-демократичної партії, тим самим роблячи внесок у зміцнення її міжнародного авторитету. Водночас, спираючись на публіцистику

Кристо, можна прослідкувати зближення його марксистських поглядів з позиціями Ж. Гедо. Не випадково Раковський голосував і за резолюцію Гедо щодо виборчих союзів з буржуазними партіями, яка містила певні умови і тим самим забезпечувала можливість обмежити до мінімуму подібні коаліції; на Паризькому конгресі Другого інтернаціоналу (1900 р.), а згодом, у 1904 році він був серед тих небагатьох, хто підтримував французького соціаліста.

1894 року К. Раковський продовжив здобувати медичну освіту, яку розпочав в Цюріху (Швейцарія), вже у Нансі (Франція). У 1895 р., на останній період навчання, Кристо поїхав до м. Монпельє, де ще більше зближився з французькими однодумцями. Вибір саме Монпельє був не випадковим. Серед причин Франсіс Конг вказує на те, що там навчалось дуже багато болгар (близько 80), а також вихідців з інших балканських країн, українців. При цьому К. Раковський, на переконання французького дослідника, розумівся на національних питаннях цих народів. Інший науковець, П'єр Бруе, у свою чергу, вказує на те, що глибоке розумінням національних проблем Раковським малоїмовірно, принаймні коли йдеться про східних слов'ян, особливо якщо згадати процес переговорів стосовно «призначення його на посаду голови українського уряду в 1919 р.» [9, с. 42]. За згадкам свідків подій того часу, не дивлячись на свій хворобливий вигляд, К. Раковський був обдарованим оратором, вмів переконувати та вести дискусії. Завдяки цьому Кристо вдалось стати лідером для багатьох студентів, при чому не тільки іноземних, але й французьких.

У 1894-1897 рр. К. Раковський брав активну участь у роботі Французької соціалістичної партії. Разом з тим, він продовжував заводити нові важливі знайомства. У липні 1896 р. Жан Жорес, згідно з робочою програмою лідера партії, прибув на два дні у Монпельє. Велика кількість студентів-соціалістів дуже бажала поспілкуватися з цим авторитетом. Але Ж. Жорес, до якого вже дійшли чутки про активність та непересічні здібності К. Раковського, витратив частину свого часу на спілкування саме з молодим болгариним. Ця зустріч заклала підвалини для продовження спілкування між ними, яке тривало до самого вбивства французького політика у 1914 р. Жорес настільки довіряв Раковському, що після заснування ним газети «L'Humanité» спочатку зробив Кристо кореспондентом, а згодом не раз відсторонювався від справ, пов'язаних з газетою, залишаючи її «величезний престиж на захист ... румунського соціаліста поза законом» [9, с. 43].

Через діяльність у газетах «Le Mouvement Socialiste» [15, с. 378-391] та «La Jeunesse Socialiste» [1, с. 14] Х. Г. Раковський понайомився й досить

швидко заприятелював з їх директором Юбером Лагарделем¹, а також налагодив контакти з Андре Морізе², Полем Лафаргом³ та Ернстом Лафонтом⁴, що належали до соціалістичного крила французького політикуму. Проте К. Раковський був людиною широкого кругозору, а тому достатньо близько спілкувався і з людьми, з котрими його політичні погляди не співпадали, але які через свої високі інтелект та ерудицію були чудовими співрозмовниками – Емілем Буре⁵, Анатолем де Монзі⁶. Познайомився Християн Георгійович і з майбутнім комуністом Шарлем Раппопортом⁷. А в 1903 році у Парижі відбулася у деякому сенсі доленосна подія – він уперше зустрівся з Л. Д. Троцьким [9, с. 94]. Заочно «познайомитись» вдалось раніше, зокрема, на сторінках газети «Іскра», але саме у Франції вони заклали підвалини справжньої дружби та поваги один до одного на все життя. У подальшому ідеї Л. Д. Троцького мали серйозний вплив на погляди самого К. Раковського.

Завершення навчання болгарського соціаліста співпало з серйозним потрясінням, яке зачепило і Європу – повстанням вірмен та греків в Османській імперії. Не залишаючись осторонь, К. Раковський спочатку хотів стосовно цієї проблеми доповідь і від імені Болгарської соціал-демократичної партії та представляє її на Лондонському міжнародному соціалістичному конгресі 1896 р. А згодом, скориставшись своїм положенням у соціалістичній пресі, написав кілька статей на цю тему, у яких звернув увагу французького суспільства на необхідність виступу на захист поневолених народів Османської імперії, згадавши й про македонських болгар, котрі теж вели боротьбу за свободу від турецького поневолення.

Варто згадати й про докторську дисертацію К. Раковського «Питання про етіологію злочинності і дегенерації: попередній огляд основних

¹ Юбер Лагардель – французький теоретик і лідер націонал-синдикалізму, згодом – міністр праці в уряді режиму Віші (1940-1944 рр.).

² Андре Морізе – французький політичний діяч, соціаліст; один з засновників Французької комуністичної партії.

³ Поль Лафарг – французький політичний діяч, марксист, зять Карла Маркса; автор праць з філософії, політекономії, мовознавства та літературознавства.

⁴ Ернест Лафонг – французький політичний діяч, соціаліст; представляв Луар в Національних зборах Франції у 1914-1928 рр., а між 1928 та 1936 рр. – Верхні Альпи; міністра охорони здоров'я в 1935-1936 рр.

⁵ Еміль Буре – журналіст і медіа-власник, директор газети "L'Éclair".

⁶ Анатоль де Монзі – французький політичний і громадський діяч, депутат парламенту (1909-1919 і 1929-1940), сенатор (1920-1929); у 1925 і 1926 рр. – міністр фінансів і міністр громадських робіт Франції.

⁷ Шарль Раппопорт – письменник-публіцист, журналіст, член Комінтерну, один із засновників Французької комуністичної партії.

теорій злочинності», захист якої відбувся 1897 року у Монпельє [11, с. 511]. Робота була ґрунтовною, насиченою багатим фактичним матеріалом. Болгарський дослідник виступив з критикою провідної на той час теорії італійського кримінолога Чезаре Ламброзо про те, що на злочинність головню впливає спадковість. Його глибоке дослідження знайшло підтримку академічної ради, котра одноголосно присудила автору докторську ступінь. Книгу за темою дисертації майже відразу надрукували французькою мовою, а в пресі з'явилось декілька статей щодо дослідження та самого процесу захисту. Згодом, після призначення Кристо на посаду повіреда у Францію в 1925 р., можна було спостерігати нову хвилю дискусій навколо дисертації майже тридцятирічної давнини. Це продемонструвало резонанс та зацікавленість французів щодо постагі «доктора Раковського», як інколи його називали у паризькій пресі початку ХХ ст. [наприклад, 10, с. 2; 17, с. 3; 19, с. 280].

Після «блискучого», за спогадами сучасників, захисту дисертації та завершення навчання у 1897 році, К. Раковський залишив Францію. Разом зі своєю нареченою, Єлизаветою Рябовою, з якою він познайомився під час навчання у Монпельє, вони їдуть до Москви, а потім направляються у Румунію, у маєток батька К. Раковського, де 30 серпня справляють весілля. Три роки Кристо проводить у Болгарії та Румунії – пише статті, книги, проходить військову службу румунській армії. Виконавши громадянський обов'язок, на деякий час К. Раковський знову приїздить до Росії, де бере активну участь у полеміці народників та марксистів, публікується у друкованих органах «легальних марксистів» «Наше слово» і «Начало». Такі дії викликали невдоволення Департаменту поліції, і наприкінці березня 1900 року його вислали з Російської імперії.

Кристо повернувся до Парижу та поступив на юридичний факультет Сорбонни, провчившись там два роки. Насамперед, це була перестраховка: у разі політичних переслідувань він завжди мав змогу повернутись до Франції. Проте Кристо не полишав сподівань знову потрапити до Росії, що йому й вдається у січні 1901 року. Та після смерті дружини у 1902 р. під час пологів він залишає що країну й у червні 1902 року їде у Францію. На прохання свого колишнього однокурсника, а тепер доктора Черепакіна, який практикував у селі Больйо-сюр-Луар, що в департаменті Луар, він погодився на півроку замінити його. Буре, описуючи цей випадок, наводить слова К. Раковського: «Це був єдиний період у моєму житті, коли я практикував медицину» [9, с. 57]. На протривагу вищезазначеному тезису, у «Маленькому посібнику проти війни», що вийшов у Парижі 1907 року, ми зустрічаємо частину інтерв'ю «доктора Раковського» («docteur Rakowsky») [18, с. 53-54], котрий

«допомагає російським хворим у госпіталі у Констанці» (Румунія). Більша частина інтерв'ю присвячена революційним подіям у Росії, зокрема, повстанню на броненосці «Потьомкін», якому респондент явно симпатизує. Інтерв'ю завершується фразою «Vive la Révolution Russe!» («Хай живе російська Революція!»). Усе вищезазначене дає нам вагомий підстави дійти висновку, що «доктор Раковський» час від часу мав практику за своєю спеціальністю, й не лише у Больйо-стор-Луар.

Повертаючись безпосередньо до Франції, зазначимо, що у цей період його там цікавила не лише медицина. Кристо активно почав налагоджувати зв'язки з місцевими фермерами. На офіційному банкеті «лікар» Раковський виступив, як завжди, з палкою промовою відверто соціалістичного забарвлення, що викликала невдоволення присутніх депутатів та senatorів консервативного спрямування, але зустріла тепле сприйняття серед фермерів. Проте трагедія у сім'ї – смерть батька у квітні 1903 р. у Румунії – змусила Кристо перервати усі справи та повернутись до Мангалії. Налагодивши господарство, більшість з якого складала залишені у спадок земельні наділи, К. Раковський отримав змогу виділяти значну частину прибутку на потреби соціал-демократії. Час від часу Кристо приїздив до Парижу, зуляняючись, як правило, у Ш. Раппопорта. Вони часто дискутували щодо сенсу російсько-японської війни [9, с. 60] та інших міжнародних подій того часу. Кристо декілька разів виступав на антивсенних зборах у Парижі, підтримуючи їх. Після цих мітингів Жюль Гед неодноразово дорікав К. Раковському за такі його дії, які були, на думку французького соціаліста, програшною політикою. Його ж молодший опонент у полемічному запалі стверджував: «Війна стає і буде ставати все більшою і більшою рідкістю», а «критичне мислення є правильним на відміну від військової віри», яка «суперечить принципам демократії» [15, с. 383].

У другій половині 1900-х рр. авторитет К. Раковського у Франції справді досяг високого рівня, хоча він й не затримувався надовго в Парижі. Його поважали, а достатньо велика кількість впливових друзів були завжди готові допомогти. З того моменту, як К. Раковський почав свою соціалістичну діяльність, за ним встановила стеження місцева поліція. Аби вона його менше турбувала, К. Раковський намагався довго не затримуватись на одному місці, що не пройшло повз уваги правоохоронних органів Третьої Республіки. Наприклад, поліція Парижу у своїх доповідях відмічала, що лише за 1907 р. К. Раковський проживав за наступними адресами: 130, бульвар дю Монпарнас; 46, вулиця Мазаріні; передмістя, Мюдоні [9, с. 79].

З 1905 по 1909 роки К. Раковський проживав, переважно, у Румунії. Час від часу зуляняючись у Франції, він усіма силами намагався боротися за свої ідеали та переконання: у статтях та інтерв'ю підкреслював важливість і дієвість робітничого руху, розповідав про діяльність болгарського та румунського соціалістичних рухів, а у книзі «Боярська Румунія» («Boyard Roumanie») акцентував увагу на антинародній сутності державного устрою у цій країні. Кристо стає все більш помітною фігурою у політичних колах Третьої Республіки. Про нього починають згадувати не лише у лівій пресі, але й у такому відомому та впливовому виданні, як «Le Temps». Так, у цій газеті при описі перебігу Шостої міжнародної конференції профспілок, котра проходила у Парижі у 1909 році, зазначається, що була прийнята пропозиція «доктора Раковського» про формування порядку денного з винесенням на пріоритетне місце питання про становище турецьких робітників. Кристо у своїх виступах висловив рішучий протест проти «нападок з боку нового турецького режиму на оттоманський робітничий клас» [17, с. 4].

Напередодні Першої світової війни К. Раковський більшу частину часу вже проводив не у Франції, а у східно- та центральноєвропейських країнах, займаючись соціалістичною діяльністю. Проте він намагався підтримувати зв'язки з французькою секцією Другого Соціалістичного інтернаціоналу та французькими друзями у Третій Республіці.

Підбиваючи підсумки, варто відзначити, що діяльність Кристо Раковського у період з 1892 по 1914 рр. у Франції була помітна у декількох напрямках. Починаючи з навчання в університетах Нансі, Монпельє та Парижу, він продемонстрував наполегливість та високі інтелектуальні здібності, блискуче захистивши дисертацію з медицини, викликавши тим самим появу, як відзначають дослідники, дискусій у французькому суспільстві щодо заперечення впливу фактору спадковості у питаннях злочинності. Проте найважливіша для К. Раковського діяльність була пов'язана з соціалістичним рухом. У Франції він познайомився з відомими та авторитетними соціалістами (Ж. Гедом, Ж. Жоресом, та ін.), налагодив у цьому середовищі міцні зв'язки, багато з яких згодом переростали у справжню дружбу. К. Раковський активно публікувався (пропагуючи соціалістичні ідеї та своє бачення щодо різних питань) та згадувався у французькій пресі. Без сумнівів, усі ці дії болгарського соціаліста мали вплив на певну частину французького суспільства, та на сприйняття ним К. Раковського уже після його призначення у 1925 р. повпредом СРСР у Парижі.

Література

1. *Атанасова, П.* Кръстю Раковски : 1873-1941 / П. Атанасова. – София, 1988.
2. *Веков А.* Към въпроса за участието на Кр. Раковски в руското революционно движение (1881-1912) / А. Веков // Известия на Институт по история на БКП. – Т. 53. – 1985. – С. 287-307.
3. *Веков А.* Кръстю Раковски на Амстердамския конгрес на Втория интернационал / А. Веков // Известия на Институт по история на БКП. – 1988. – № 61. – С. 220-239.
4. *Панайотов, Ф.* Доктор Кръстю Раковски. Допълнения към биографията му / Ф. Панайотов. – София, 1988.
5. *Панайотов, Ф.* Животът и смъртта на Кръстю Раковски / Ф. Панайотов. – София, 2003.
6. *Головко В.* Между Москвой и Западом : Дипломатическая деятельность Х. Г. Раковского / В. А. Головко, М. Г. Станчев, Г. И. Чернявский. – Харьков, 1994.
7. *Конт, Ф.* Революция и дипломатия. Х. Раковский / Ф. Конт; перевод с фр. – М., 1991.
8. *Чернявский Г.* Жизненный путь Христиана Раковского. Европеизм и большевизм: неоконченная дуэль / Г. И. Чернявский, М. Г. Станчев, М. В. Тортика (Лобанова). – М., 2014.
9. *Vroué, P.* Rakovsky ou la Révolution dans tous les pays [Текст] / P. Vroué. – Fayard, 1996.
10. *La Jeune Turquie : journal pour la Défense des Intérêts de l'Empire Ottoman / Directeur politique : Agor Bey Cherbetgian. – 24 septembre 1910. – № 26. – Paris.*
11. *La Revue socialiste : Tome XXVI (juillet – décembre 1897) / Directeur: Georges Renard. – Paris, 1897.*
12. *La Vie Socialiste : revue bi-mensuelle internationale / Rédacteur en chef : Francis de Pressensé. – 05 novembre 1904. – № 1. – Paris.*
13. *La Vie Socialiste : revue bi-mensuelle internationale / Rédacteur en chef : Francis de Pressensé. – 20 novembre 1904. – № 2. – Paris.*
14. *La Vie Socialiste : revue bi-mensuelle internationale / Rédacteur en chef : Francis de Pressensé. – 05 décembre 1904. – № 3. – Paris.*
15. *Le Mouvement socialiste : revue bi-mensuelle internationale / Direction : Hubert Lagardelle. – 15 juillet 1905. – № 159. – Paris.*
16. *Le Radical : Organe d'Action démocratique et de Progrès social. – 9 novembre 1909. – № 310. – Paris.*
17. *Le Temps / Directeur politique : Adrien Héhrard. – 1 septembre 1909. – № 17597. – Paris.*
18. *Leune, A.* Petit manuel contre la guerre / A. Leune. – Paris, 1907.
19. *Revue de droit international privé et de droit pénal international : T. 6 / Réd. : A. de Lapradelle, et d'autres. – Paris, 1910.*

УДК 327(47+57:53)к1947/1957»
**От «лакеев Англиш» к «борцам за независимость
и суверенитет»: эволюция образа арабских
режимов в документах советской дипломатии
(1947-1957 гг.)**

Каштанов Кирилл Альбертович

В статье прослежена эволюция отношения Советского Союза к арабским странам Ближнего Востока от вынесения палестинского вопроса в ООН до окончания Суэцкого кризиса, подведшего итог под очередным этапом кремлевской политики в регионе.

Ключевые слова: Ближний Восток, Советский Союз, арабский мир

Каштанов Кирило. Від «лакеів Англій» до «борців за незалежність та суверенітет»: еволюція образу арабських режимів у документах радянської дипломатії (1947-1957 рр.). У статті прослідкована еволюція ставлення Радянського Союзу до арабських країн Близького Сходу від винесення палестинського питання в ООН до завершення Суецької кризи, що підбило підсумок під черговим етапом кремлівської політики в регіоні.

Ключові слова: Близький Схід, Радянський Союз, арабський світ

Kashatanov Kiril. From «lackeys of England» to «fighters for independence and sovereignty»: the evolution of image of Arab's regimes in the documents of the soviet diplomacy (1947-1957). In the article is tracked an evolution of Soviet Union's relation to Arab countries of the Near East from imposition of the Palestine's question to UN to the completion of the Suez crisis, that summed up under the next stage of the Kremlin's policy in the region.

Keywords: The Near East, Soviet Union, Arab world

Ближневосточный вектор советской внешней политики и связанные с ним проблемы достаточно широко разработаны в российской, израильской и западной историографиях*.

* Среди основных работ см.: *Васильев А.* Россия на Ближнем и Среднем Востоке: от мессианства к прагматизму / А. Васильев. – М., 1993; *Говерин И.* Израильско-советские отношения 1953-1967: пер. с иврита / И. Говерин. – М., 1994; *Млечин Л.* Зачем Сталин создал Израиль? / Л. Млечин. – М., 2005; *Примаков Е.* Конфиденциально: Ближний Восток: на сцене и за кулисами (вторая половина XX – начало XXI века) / Е. Примаков. – М., 2012; *Фурсенко А.* Россия и международные кризисы середины XX века / А. Фурсенко. – М., 2006; *Glassman J.*

© Каштанов К., 2016